

Милисав Чизмовић, Мирко Перуновић и Петар Станојевић: О СУДОВИМА ОРГАНИЗАЦИЈА И НАДЛЕЖНОСТ, Народни универзитет — Врање, 1992.

Из штампе је недавно изашла књига о СУДОВИМА-ОРГАНИЗАЦИЈА И НАДЛЕЖНОСТ, аутора др Милисава Чизмовића, др Мирка Перуновића и др Петра Станојевића, професора Правног факултета у Приштини. Извршене промјене у области организације и надлежности судова, које су добиле своје рүхо у Уставу СР Југославије, уставима Републике Србије и Црне Горе и Закона о редовним судовима двије наше федералне јединице су створиле претпоставке да се писци прихвате рада на изради ове публикације и дају критички осврт на понуђена рјешења.

Писци су поред обраде наведених текстова, презентирали и интегралне текстове Закона о редовним судовима Србије и Црне Горе, Закон о Савезном суду, као и све књиге, монографије и расправе које се баве наведеном проблематиком.

Посебно вриједно у књизи је обрада судске праксе како редовних, тако и судова удруженог рада (сада већ прошлост), кроз чије

одлуке судова са територије Србије и Црне Горе се виде најчешћи пропусти, али и више од тога: како се против такве праксе борити за заштиту поретка и заштиту човека и грађанина. Иначе, рад се састоји из седам цјелина, текстова Закона о редовним судовима Србије и Црне Горе, Закон о Савезном суду и Литературе.

У првој цјелини посебну пажњу привлачи поимање да се процесна права посматрају као манифестација права. У вршењу функције правосуђа се прелама однос материјалног и формалног права. То је однос у коме право бива оно што је његова унутрашњост и оно што је његова спољашњост. Прецизније, то је однос суштине и манифестације у коме манифестација има једино смисла уколико је у функцији афирмације суштине. Иако у највећем у правилима процеса, манифестација и сама бива нека суштина. Тиме се она намеће као потреба материјалним правима. Надаље, писци правилно постављају тезу да нам треба право у коме је правна сигурност мо-

гућност његове потврде, право у коме су правда и истина његови мотиви. Такво право је у потреби правне државе. У идеји правне државе су поступци у којима су оквири и средства да се принуди самовоља, а у овој је бирократизација „у овом тренутку најнеконтролисанији бастион многих наших невоља“ и која је присутна у раду судова. Примјери наведени у књизи показују сву моћ таквог бирократизованог рада.

У другој цјелини књиге, писци праве разлику између организационог и функционалног процесног права, при чему скрећу пажњу на размишљања о издвајању организационог дјела процесног права у посебну дисциплину. Таква подјела није само теоријска; она има упориште и у позитивно-правним рјешењима: посебним текстовима уређује се организација и надлежност правосудних органа. Тако би се организациони дио, барем кад су у питању процесна права која изучавају заштиту пред судовима изучавали у оквиру посебне дисциплине, коју би требало условити: Судови и њихова организација у систему СР Југославије.

У трећој цјелини „Организација и надлежност судова“, писци истичу радикалну новину у односу на досада, а она је у томе да се наш нови Устав у члану 12 определио безрезервно на тродиобу: „Власт у СРЈ организована је на начелу подјеле на законодавну извршну и судску власт“. Технички разлог у корист овакве подјеле је разлог специјализације. Правни разлог у корист подјеле власти је у чињеници да су савремене државе, државе из социјалистичког блока, показале да се без подјеле власти не може градити правна држава.

Четврту цјелину писци насловљавају: Начела о организацији правосуђа. Нова, која нијесу постојала у претходном Уставу (федерално начело) каналисана су настанком нове државе СР Југославије и стога су апострофирана. У

начелима је узајамна условљеност процесних појмова и уопште форме као манифестације права. У тој форми су системи поступка. Отуда су начела нити које се провлаче кроз све фазе правосуђа, у њима се обједињују поступци — процесна права. Иначе, начела о организацији и раду правосуђа, писци обрађују до детаљисања.

У петој цјелини, писци обрађују надлежност (појам и подјелу). При том, посебно је важно поимање овог појма. Надлежност је основни појам модерно уређених правних поредака. Стога су права једнако, материјална и процесна не могу тумачити без тог основног појма. „Надлежност је појам који једнако припада и материјалном и процесном праву, јер док говоримо о подјели послова, дуге смо на тлу материјалног права, а чим пређемо на подјелу рада у оквиру поступка, (и то је надлежност) прешли смо границе материјалног права — у процесном смо праву“. При обрађивању стварне надлежности, писци су имали у виду нове републичке текстове о редовним судовима. Такође, је обрађена и надлежност Савезног суда с обзиром на Устав СРЈ I Закон о Савезном суду.

Даље, у шестој цјелини, писци потенцирају одговорност судијске функције, констатујући већ у наслову „да ако она није потпуна слобода и сталност судијске функције нијесу у функцији реформи правосуђа“. А да има неодговорности и злоупотреба, писци указују, у овој цјелини, низом примјера из судске праксе. Имајући у виду сву тежину неправде, писци коментаришу да је ваљало дио одредби у закону о редовним судовима у поднаслов: „Одговорност судија“, поставити у логичком низу и до краја прецизно, јасно у функцији правилног, законитог и слободног судијског рада. Писци истичу да правила нијесу оквири у којима се може смјестити пуна дисциплинска одговорност; нијесу, јер не признају могућности онима који се „одвеже да

укажу на повреде правила рада и понашања“, да истрајавају у поступку и да су у њему за све вријеме док он траје. Препуштајући бригу о томе другима, одговорност је већ на старту уштинута и сведена на исте оне облике од прије нових закона. Поред пропуста у поступку дисциплинске одговорности писци истичу да су се мање остала недоречена правила која покушавају објаснити суштину одговорности.

Интересантна је и седма цјелина. У њој писци дају одговор на питање: како контролу рада судова учинити ефикасном и правом. И опет предлажу за нас нову установу- омбудсман. Међутим, опредјељење за њу захтијева њено организационо и функционално одређење, а у књизи се управо то детаљнише. Надлежност ваља да је у границама од провјере и утврђења да ли је поступак

одређених органа према грађанима био правилан, законски и правичан. И поред свих квалитета које има омбудсман се сам по себи не може бити довољан да поретку поврати мјеру, а правосудју поштен однос према праву, истини, правди и правичности. У држави — друштву мора се стварати, закључује се у књизи „једна друкчија општа брана — етичка. Цијело друштво, мора се усмјерити да су темељна права судбина, те на борбу за њихову афирмацију у оквиру предвиђених процесних гаранција“.

На основу изложенога, књигу СУДОВИ- организација и надлежност, препоручујемо и нашим правосудним органима, теоретичарима и свима који су у прилици да назначену тему проучавају.

Милка Мирковић